

Yvonne Vavrová
ETIKA REŽISÉRA

Umenie v limitoch, na hranici slobody a kreativity

Yvonne Vavrová
ETIKA REŽISÉRA

Yvonne Vavrová

ETIKA REŽISÉRA

Umenie v limitoch, na hranici slobody a kreativity

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť textu nesmie byť reprodukováaná, uskladnená, zaznamenávaná alebo prenášaná v žiadnej inej forme - elektronicky, fotograficky, alebo iným spôsobom - rozmnožovaná pre komerčné účely bez predchádzajúceho písomného súhlasu držiteľa autorských práv.

Dielo bolo ocenené Tvorivou prémieu IGRIC Literárneho fondu za teoretické dielo v roku 2020

Dielo vzniklo s finančnou podporou Literárneho fondu.

© PhDr. MgA. Yvonne Vavrová, PhD. 2019

Autorka: PhDr. MgA. Yvonne Vavrová, PhD.

Recenzenti:

prof. PhDr. Andrej Tušer, CSc.

doc. PhDr. Miroslav Zelinský, CSc.

Jazyková redaktorka: PhDr. Erika Mináriková

Grafická úprava a sadzba: Elizabeth Bugyiová

Obálka: Elizabeth Bugyiová

Vydal: © LIFE Bratislava 2021

ISBN 978-80-570-2246-6

Venujem drahej maminke Helenke

ETIKA REŽISÉRA

Etike rôznych profesií sa v minulosti nevenovala dostatočná pozornosť. Najprepracovanejšou sa stala etika novinára a etika lekára. S príchodom a rozmachom masmediálnych prostriedkov a ich často devastačným vplyvom na diváka sa dostala do popredia potreba formulovať etiku pracovníkov v masmediálnej sfére. Nie všetky princípy etiky novinára sa dajú paušálne aplikovať na prácu režiséra audiovizuálnych diel, zvlášť ak sa etika týka autora dokumentárnych a hraných diel. Rôzne etické kódexy verejnoprávnych médií, či RTVS alebo ČT, sa dajú v niektorých prípadoch veľmi detailne uplatniť, ale pri ochrane takzvanej autorskej slobody a slobody prejavu dochádza k zložitým interpretáciám.

Obsah

01	Odborná terminológia	012
02	Prológ	016
03	ETIKA – základné pojmy História etiky Úvod do profesijnej etiky	020 020 021
04	Definícia práce režiséra audiovizuálneho diela Etické princípy žurnalistu	023 024
05	Rozhlas a televízia Slovenska a etický kódex Spravodajstvo verzus umelecký film	026 027
06	Česká televízia a Kódex Ochrana slobody prejavu	029 030

07	Výhrada svedomia	032
08	Skrytá kamera alebo mikrofón	034
	Skrytá kamera a BBC	038
	Zapožičanie nahrávacej tajnej techniky tretím osobám	038
	Tajné nahrávanie	039
09	Použitie dronov	040
	Kanadské žartíky	043
	Ilustračné zábery	044
10	Účinkujúci a komparz	045
	Etické a zodpovedné správanie sa voči zvieratám	046
	Nakrúcanie s deťmi	047
11	Všeobecné pravidlá pri nakrúcaní filmov	050
	Autorizácia	052
	Vytrhnutie z kontextu	053
	Finančné požiadavky	053
12	Etický panel	054
13	Etika v médiách	057

14	Hlavné etické otázky v médiách	058
	Manipulácia	058
	Mimoriadne prostriedky	059
	Dôležitý verejný záujem	059
15	Stanfordský väzenský experiment	061
	Etický dosah – kauzalita	063
	Aplikácia experimentu pre audiovizuálnu tvorbu	063
16	Big Brother	066
	Postavenie režiséra v projekte Big Brother	068
	Idea sociálneho darwinizmu verzus solidarita	070
	Voyerizmus	072
	Zvedavosť verzus chlipnosť	072
17	Postavenie audiovizuálneho režiséra v súkolí mediálneho biznisu	074
	Dokumentárna tvorba	075
	Výkladové mody dokumentárnych filmov a etika	076
	Výkladový modus	077
	Observačný modus	078
	Participačný modus	079
	Performatívny modus	082
	Reflexívny modus	082
	Poetický modus	083

	Poučený súhlas	083
	Prezumpcia neviny	088
	Nenávisť a diskriminácia	090
18	Třeštíková a jej časozberné filmy	092
	Stresujúca investigatívnosť	093
	Protagonista – súčasť života režiséra	093
	Extrémne situácie	093
	Ukradnutá pravda	095
	Zodpovednosť	095
19	Záver	096
20	Prílohy	098
	Etický kódex novinára	098
	Etický kódex programových pracovníkov RTVS	105
	Štatút programových pracovníkov RTVS	111
21	Recenzie	122
	Prof. PhDr. Andrej Tušer, CSc.	122
	Doc. PhDr. Miroslav Zelinský, CSc.	124
22	Zoznam literatúry	126
23	Zoznam fotografií	131

Odborná terminológia

Režisér

Profesionál, ktorý kreatívnou formou vytvára umelecké dielo a je zodpovedný za finálnu podobu vytvoreného diela. Je vrcholným predstaviteľom tvorivého štábu a jeho jednotlivých zložiek a podlieha mu celý štáb. Jeho pracovnou náplňou je syntetizovať a spájať jednotlivé prvky diela do komplexného ideového umeleckého diela. Zároveň aktívne komunikuje s dramaturgiou, s producentom a s ďalšími zložkami.

Etický kódex

Súhrn všeobecne uznávaných noriem správania v bežnom aj profesijnom živote. Je založený na morálnych normách, ideáloch a princípoch tej-ktorej spoločnosti. V podstate ide o základné pravidlá slušného správania sa.

Diskriminácia

Za diskrimináciu sa považuje nerovné, znevýhodnené zaobchádzanie s osobou alebo skupinou ľudí na základe iného vierovyznania, národnej či rasovej príslušnosti, rodu, pohlavia, sexuálnej orientácie či iných odlišností. V moderných spoločenských systémoch nie je diskriminácia prípustná.

Autorizácia

Autorizácia je vyjadrením súhlasu autora s nakladaním, úpravou či prekladom jeho diela.

Audiovizia

Novinárske, umelecké či iné obsahy sa k divákovi môžu dostať prostredníctvom prístrojového využitia a zariadení, ktoré slúžia na vytváranie a šírenie auditívnych a vizuálnych celkov.

Morálka

Pôvod slova je v latinčine – mos, moris = mrav. Predstavuje základnú formu spoločenského vedomia, systém hodnôt, ideí a cieľov. Reguluje správanie človeka.

Svedomie

Je istým spôsobom sebaregulačným mechanizmom, ktorý človeka usmerňuje v posudzovaní a konaní, v rozpoznávaní morálnych hodnôt, kategórií dobra a zla, vhodnosti a nevhodnosti správania. Svedomie nie je závislé od žiadneho vonkajšieho imperatívu.

Plagiátorstvo

Neoprávnené použitie a využívanie myšlienok, znalostí, výsledkov tvorivej práce či ďalších originálnych diel iných autorov bez ich povolenia, súhlasu alebo citácie nie je prípustné, považuje sa za plagiátorstvo. V súčasnosti sa spôsoby plagiátorstva presúvajú aj do roviny kyberplagiátorstva, ktoré vzniklo vďaka možnostiam široko rozvetveného a prístupného internetu.

Dilia

Divadelní, audiovizuální a literární agentura. Hlavným predmetom jej činnosti je zaisťovanie autorských práv tvorivých pracovníkov. Jej vznik sa datuje do roku 1949. Sídlí v hlavnom meste ČR Prahe.

LITA

Autorské občianske združenie. Zastupuje a chráni autorské práva vyše dvoch tisícok autorov. Tvoriví pracovníci nie sú povinní byť zastupovaní týmto združením.

OSA

Český Ochranný svaz autorský pro práva k hudebním dílům. K jedným z významných zakladateľov patril populárny hudobný skladateľ Karel Hašler. OSA zabezpečuje v súčasnosti ochranné práva vyše deviatim tisícom českých nositeľov autorských práv.

